

DAVLAT BOSHQARUVIDA “ELEKTRON HUKUMAT” TIZIMI: QIYOSIY HUQUQIY TAHLIL

Jienbayev Berdax Kalbay o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi
Davlat boshqaruvi akademiyasi doktoranti

Annotatsiya: Elektron vositalar bugungi kunning barcha sohasini qamrab olgani ma’lum. Hukumat doirasida ham ushbu vositaning joriy etilishi davr taqozosi bo‘lmoqda. Ushbu maqolada davlat boshqaruvida elektron hukumat tizimi joriy etilishining tashkiliy-huquqiy jihatlari qiyosiy tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, globallashuv jarayonlari, interaktiv davlat xizmatlari, elektron hukumat, elektron davlat, raqamli texnologiyalar.

СИСТЕМА «ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО» В ГОСУДАРСТВЕННОМ УПРАВЛЕНИИ: СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ

Жиенбаев Бердах Калбай угли

докторант Академии государственного управления при
Президенте Республики Узбекистан

Аннотация: Как известно, электронные средства сегодня охватывают все сферы. Внедрение этого инструмента в рамках государственной власти – веление времени. В данной статье сравниваются организационно-правовые аспекты внедрения системы электронного правительства в систему государственного управления.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, процессы глобализации, интерактивные государственные услуги, электронное правительство, электронное государство, цифровые технологии.

“ELECTRONIC GOVERNMENT” SYSTEM IN PUBLIC ADMINISTRATION: COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS

Jienbayev Berdakh Kalbay ugli

doctoral student of Academy of Public Administration under
the President of the Republic of Uzbekistan

Abstract: It is known that electronic tools cover all spheres of today. The introduction of this tool within the framework of the government is the need of the times. This article compares the organizational and legal aspects of the introduction of the electronic government system in public administration.

Keywords: information and communication technologies, globalization processes, interactive public services, electronic government, electronic state, digital technologies.

KIRISH

XXI asrda kechayotgan globallashuv jarayonlari jamiyat, davlat va shaxs hayotiga jiddiy o'zgarishlar kiritmoqda. Ushbu jarayon muqarrar voqelik sifatida jamiyat ijtimoiy tizimining barcha bo'g'inlariga nisbatan o'z "talablari"ni qo'yimoqda. Bu jarayonga bog'liq holda hayotimizda axborot texnologiyalarining tutgan o'zni va roli beqiyos darajada o'smoqda. Hozirgi kunda ijtimoiy hayotning biron-bir jabhasi faoliyati va rivojini axborot-kommunikatsiya texnologiyalarisiz tasavvur qilish qiyin. Binobarin, global rivojlanish davrida axborot texnologiyalari ahamiyatini oshirishning yanada zamonaviy, innovatsionusullarini izlab topish, axborotlashtirish jarayoniga har tomonlama ko'maklashish, ularni hayotga keng joriy etish davlat faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylanmoqda. Shu boisdan ham mamlakatimizda ushbu sohani rivojlantirish masalasiga doimiy e'tibor qaratilib kelmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

O'tgan davr mobaynida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yanada rivojlantirish, jamiyatni axborotlashtirish, shuningdek axborot tizimlarida axborot xavfsizligi sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishga yo'naltirilgan turkum qonun hujjatlari qabul qilindi: "Aloqa to'g'risida"gi (1992 y.), "Elektron tijorat to'g'risida"gi (2004 y.), "Elektron to'lovlar to'g'risida"gi (2005 y.), "Avtomatlashtirilgan bank tizimida axborot himoyasi to'g'risida"gi (2006 y.) va "Pochta aloqasi to'g'risida"gi (2009y.), "Elektron hukumat to'g'risida"gi (2015 y.) Qonunlarni hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2019 – 2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni (2018 y.), "Raqamli iqtisodiyot va «elektron hukumat» tizimi infratuzilmalarini yanadatakomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi (2019 y.) va "Elektron hukumat" tizimi doirasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish sifatini yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida"gi (2019 y.) qarorlarini kiritish mumkin. Bu jarayonda milliy qonunchilik va mazkur sohaga oid ilg'or xorijiy tajriba, shuningdek axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanish istiqbollari hisobga olindi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Jamiyat hayotida, xususan, iqtisodning rivojlanishida axborot - kommunikatsiya texnologiyalarining roli beqiyos ortib borayotganligini e'tiborga olgan holda, 2013 yilda 2013-2020 yillarda O'zbekiston Respublikasining Milliy axborot-kommunikatsiya tizimini rivojlantirish kompleks dasturi qabul qilindi.

Ushbu dastur doirasida amalga oshirilayotgan loyihalar natijasida 2014 yilda yurtimizda barcha avtomat telefon stansiyalarini raqamli tizimga o'tkazishni yakunlash uchun zamin yaratdi [1]. Qaror ijrosini ta'minlash doirasida yangi tuzilmalar – "Elektron hukumat" tizimini rivojlantirish markazi va Axborot xavfsizligini ta'minlash markazi tashkil etildi. Ushbu markazlar oldiga mamlakatimiz axborot resurslari, tizim va tarmoqlarini jadal rivojlantirishdek muhim maqsad va vazifalar qo'yildi.

Mamlakatimizda raqamli texnologiyalar va elektron hukumat masalalariga ayniqsa, 2017 – 2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida ustuvor ahamiyat berildi. Ushbu nufuzli hujjatning "Davlat va jamiyat qurilishi tizimini takomillashtirishning ustuvor yo'nalishlari" deb nomlangan birinchi yo'nalishining "Davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish"(1.2.) bandida "Elektron hukumat" tizimini takomillashtirish, davlat xizmatlari ko'rsatishning samarasi, sifatini yuksaltirish va bu xizmatdan aholi hamda tadbirkorlik sub'ektlari tomonidan foydalanish imkoniyatini oshirish muhim vazifalar sifatida belgilangan.

Binobarin, hozirgi kunda jahonning rivojlangan davlatlari qatori mamlakatimizda ham "Elektron hukumat" tizimi jadal rivojlanmoqda. Elektron hukumat (inglizcha e-government) – bu mamlakat miqyosida davlat boshqaruvi jarayonlarini avtomatlashtirishga asoslangan elektron hujjat aylanmasi tizimi bo'lib, u davlat boshqaruvining samaradorligini oshirish va xarajatlarni kamaytirish maqsadiga xizmat qiladi. Elektron hukumatni vujudga keltirish - hujjatlarni boshqarish va ularni qayta ishlash bilan bog'liq vazifalarni bajarishga qaratilgan maxsus umumdavlat tizimi bo'lishini taqozo etadi. Bu tizim fuqarolarga, tadbirkorlarga, davlat organlariga va mansabdor shaxslarga tegishli axborot taqdim etish va davlat xizmatlarini ko'rsatish usuli bo'lib, unda davlat organi bilan arizachi o'rtasidagi munosabat imkon qadar qisqartirilgan holda axborot texnologiyalaridan maksimal ravishda foydalaniladi. Shunga bog'liq holda mamlakatimizda "Elektron hukumat" tizimi ma'lumotlar bazasi va axborot tizimlari kompleksini yaratishga qaratilgan tadbirlar belgilanib, davlat organlari interaktiv xizmatlarining turli yo'nalish va sohalari bo'yicha maqsadli ko'rsatkichlar ishlab chiqildi.

2018 yil avgustda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi 622-son qarori bilan tasdiqlangan Davlat va xo'jalik boshqaruvi organlarining virtual makonda

ishtirokini faollashtirish konsepsiyasida nazarda tutilgan chora- tadbirlar 2017 – 2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan davlat va jamiyat qurilishi tizimini takomillashtirishga oid vazifalarni amalda ro‘yobga chiqarish hamda davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlarining virtual makonda ishtirokini yanada takomillashtirish, axborot xizmatlarining jamoatchilik fikrini, ushbu organlar tomonidan qabul qilinayotgan qarorlarga aholining munosabatini tizimli o‘rganish bo‘yicha rolini kuchaytirish, ro‘y berayotgan voqea-hodisalarga davlat organlarining o‘z vaqtida va doimiy ravishda munosabat bildirishini samarali tashkil etishni ta‘minlashga qaratilgan.

Ta‘kidlash joizki, bugungi kunda "elektron hukumat" tushunchasiga turli ta‘rif va tavsiflar berilgan. Ba‘zi manbalarda, elektron hukumatga davlat xizmatlarini taqdim etish jarayonini avtomatlashtirish deb qaralsa, boshqalarida elektron hukumat, bu – fuqaro, biznes vakillari, davlat organlari va tashkilotlarga davlat xizmatlarini taqdim etishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, deb ta‘rif berilgan.

NATIJALAR

Umuman olganda, elektron hukumat, bu - raqamli texnologiyalar, internet va zamonaviy ommaviy axborot vositalari asosida davlat xizmatlarini taqdim qilish jarayonini, fuqarolarni va boshqaruvni ichki va tashqi o‘zaro munosabatlarda o‘zgartirishlar vositasida ishtirokini doimiy optimallashtirish. Elektron hukumat aholiga, tadbirkorlarga va davlat organlariga ko‘rsatilayotgan davlat xizmatlarini taqdim qilishni osonlashtiradi, fuqarolarning o‘z-o‘zini boshqarishlari uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratadi, ularning texnologik yangiliklardan xabardorligini oshiradi va davlat boshqaruvidagi ishtirokini osonlashtiradi.

"Elektron hukumat"ning asosiy maqsadi interaktiv xizmatlarini taqdim etishning imkoniyatlarini yanada yaxshilashga qodir bo‘lgan mukammal elektron davlat boshqaruv apparatini yaratishdan iborat.

"Elektron hukumat" joriy etilgach, davlat organlari faoliyatining shaffofligi va ochiqdigi ancha ortadi, davlat organlari xizmatlaridan foydalanish kengayadi va osonlashadi, ularni alohida fuqarolarga taqdim etish imkoniyati vujudga keladi, fuqarolarni siyosiy jarayonlarga va davlat boshqaruviga jalb etish imkoniyati yuzaga keladi, axborotlardan foydalanish va ularni almashish tezlashadi, davlat xizmatlarini aholi va biznes vakillariga taqdim etish optimallashtiradi, fuqarolarni o‘z-o‘ziga xizmat qilish imkoniyati paydo bo‘ladi, shu bilan birga barcha foydalanuvchilarga davlat xizmatlarini taqdim etish bilan bog‘liq boshqa afzalliklar va qulayliklar taqdim etiladi.

2019 yil 21 mayda qabul qilingan PQ-4328 “Elektron hukumat” tizimi doirasida axborot- kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi loyihalarni ishlab chiqish va

amalga oshirish sifatini yaxshilash chora-tadbirlari to‘g‘risida Prezident qarori qabul qilindi.

Binobarin, jamiyat hayotini, davlat boshqaruvini elektronlashtirish vazifasi keng va kompleks jarayon bo‘lib, uning ko‘lami faqat Hukumat tizimi va faoliyati bilan cheklanmaydi.

XULOSA VA MUNOZARA

Yuqorida keltirib o‘tilgan fikr-mulohazalardan kelib chiqib, mamlakatimizda “elektron hukumat” tizimini yanada rivojlantirish uchun amaldagi qonunchilikni takomillashtirish bilan bir qatorda, yana quyidagi vazifalarni ham amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- elektron davlat xizmatlaridan samarali foydalanishni ta‘minlash uchun, ushbu tizimdan foydalanuvchilarning ham intellektual darajalari, huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish;
- yuqori intellektual salohiyatga ega bo‘lgan, bir necha xorij tillarini biladigan, axborot- kommunikatsiya texnologiyalarini chuqur darajada o‘zlashtirgan va qo‘llay oladigan, o‘z oldiga qo‘yilgan vazifalarni bajarishga innovatsion yondashadigan, elektron hujjatlar bilan samarali ishlay oladigan mutaxassislarni davlat xizmatiga ishga olish;
- davlat organlari va mansabdor shaxslar faoliyatining ochiqligi, shaffofligi va kuchli jamoatchilik nazorati ostida ishlashini ta‘minlash hamda inson va fuqarolarning murojaatlarini hal etishga ustuvor ahamiyat berish ko‘nikmalarini to‘liq shakllantirish.
- elektron ish yuritishning ijtimoiy hayotning barcha jabhalarini, jumladan, nafaqat ijro etuvchi hokimiyat, balki qonun va huquq ijodkorlik hamda sud organlari faoliyatiga ham jadal kirib kelayotgani bois elektron tafakkurni shakllantirish masalasi kun tartibiga chiqadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Vazirlar Mahkamasining majlisi ma'lumotlari // Xalq so'zi, 2015 yil 17 yanvar. №11. (6194).
2. Yagona portal O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2013 yil 14 fevraldagi 1920-son Farmoni bilan tasdiqlangan "Obod turmush yili" Davlat dasturiga hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Interaktiv davlat xizmatlari ko'rsatishni hisobga olgan holda internet tarmog'ida O'zbekiston Respublikasining Hukumat portali faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi 2012 yil 30 dekabrda 378- son qaroriga asosan yaratilgan.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Elektron tijoratni jadal rivojlantirish chora- tadbirlari to'g'risida"gi qarori./ Lex.uz.
4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 7 avgustdagi 622-son qaroriga 1-ilova // www.Lex.uz
5. Nisnevich Yu.A. XXI asr holati: rivojlanish tendentsiyalari va muammolari: Monografiya. – M.: KNORUS, 2012. (288-bet). –b.198.
6. www.natlib.uz
7. www.ziyonet.uz
8. www.stat.uz